

כנפיים של קרמבו

מרכז הכשרה
חינוכי חברתי
ידע • חינוך • פיתוח • מחקר

כנפיים של קרמבו

תנועת נוער לצעירים
עם ובלי צרכים מיוחדים

מצוקות ופחדים בציורי ילדים

דורלי רוזנשטיין – מרכז ידע חינוכי-חברתי 'כנפיים של קרמבו'

ילדים ומבוגרים כאחד, יש דרכים שונות ומגוונות לביטוי רגשי. אחד מכלים אלו הוא הציור. לעומת מתבגרים ומבוגרים שמתייחסים לציור כפרופסיה או ככישרון אומנותי, משתמשים הילדים בציור ככלי ספונטני להבעה. אנו מתייחסים לציוריו של הילד ככלי שפתי נוסף שבו הוא בוחר להעביר לסביבה את תחושותיו, מחשבותיו ולעיתים גם את פחדיו ומצוקותיו. אמנם הציור היחיד אינו מהווה כלי אבחוני בפני עצמו והדרך הנכונה להסיק ממנו מסקנות כרוכה בתצפית בכמה ציורים לאורך תקופה של מספר שבועות, או כחלק ממערך אבחוני רחב יותר. עם זאת, טוב נעשה, כהורים, אם נקדיש זמן להתבוננות בציורים של ילדינו ונשאל את עצמנו: "מה הילד שלי מספר לי"?

תחום ציורי הילדים הוא תחום רחב ומגוון המאפשר לילדים להתבטא באופן חופשי. זו הסיבה שחשוב מאוד לאפשר לילדים פשוט לצייר – ללא הגבלה לנושא מסוים, מבלי לדרוש מהם לצייר דבר זה או אחר, מבלי לכוון אותם לסוג מסוים של עפרון או צבע ולאפשר להם להשתמש במגוון רחב ככל האפשר של צבעים וגוונים. מכאן ואילך, ציוריו יהיו מושפעים רק ממצבו האובייקטיבי: הפיזי, המנטלי והנפשי והוא לא ירגיש כי עליו לעמוד ב"משימה" מסוימת שהוטלה עליו. באופן זה, נוכל להפנות את תשומת ליבנו לסימנים מסוימים שעלולים לעלות מציוריו – במידה ואלו מופיעים בציוריו לאורך זמן:

רגרסיה בציור – כאשר אנחנו רואים כי באופן פתאומי, ילד שצייר ברמת גילו חוזר לשלבי ציור מוקדמים יותר, לדוגמה: חוזר לשרבט. מצבים אלו יכולים להעיד על הצורך של הילד לחזור אחורה, למקום בטוח ומוכר ולא להתאמץ ולהתקדם למקום לא מוכר.

הופעה של רפיון בקו וחוסר שליטה בכלי הכתיבה – פעמים רבות, רפיון וחוסר שליטה, יעידו על חולשה פיזית, טונוס שרירים נמוך והדבר יכול להוות סימן לכך שבעתיד עלולים להופיע קשיים בכתיבה.

מיקום אלמנטים בציורי הדף - ילדים רבים החווים קושי בהשתלבות חברתית, או חשים שנכחותם אינה משמעותית לסובבים אותם, ימקמו בית/פרח/דמויות בצדי הדף. המיקום בשולי/צדי הדף יהיה ברווחים משמעותיים ממרכזו. אלמנטים אלו ייראו כאילו הם "רוצים להיבלע" בשוליים ולא להתקיים במרכז.

דמויות מעוותות/מפלצות – במקרה זה המנעד רחב מאוד, החל משיניים חשופות, ידיים גדולות ומאיימות עד לדמויות חסרות כל צלם אנוש. ציורים אלו מעידים על כך שלילד יש קושי ופחד מהתמודדות עם הסובב אותו. מן הראוי לציין, כי ילדים רבים (ובעיקר בנים) אוהבים לצייר מפלצות ודמויות כוחניות, ולא כולם מעידים על מצוקה. ציורים אלו יעידו על מצוקה רק בהתקיים מספר תנאים כגון: קו שבור ורוטט בדמות, לחץ חלש, ארגון לקוי של האובייקטים ועוד.

ציורים שבלוניים ונוקשים – ציורים אלו, נוטים לעיתים קרובות לרצות את הסביבה: את הגננת, את ההורים. כאשר הילד מקפיד יתר על המידה שלא לצאת מהקווים, מקפיד מאוד על המסגרת של הציור, צובע בלחץ חזק כל כך עד שנוצר חור בדף, ובעיקר יוצא מכליו כאשר אינו מצליח במשימה זו, יש לבחון אפשרות של קושי בהתמודדות עם מצבים לא צפויים/ מצבי חרדה ובעיקר פחד מביצוע לא מושלם.

השמטת צד בדמויות – מקרה בו חלק מהדמות המצוירת אינו מופיע, לדוגמה: הילד מצייר דמות שבה יש רק יד אחת. מצב זה עלול להעיד על בעיה פיזיולוגית או בעיית ראייה, כמו גם הפרעות ריכוז. במידה ואפשרויות אלו נשללו, יתכן וקיימות לכך סיבות רגשיות שונות הקשורות, בין היתר, לדימוי הגוף של הילד בעיני עצמו.

כנפיים של קרמבו

מרכז הכשרה
חינוכי חברתי

ידע • חינוך • פיתוח • מחקר

כנפיים של קרמבו

תנועת נוער לצעירים
עם ובלי צרכים מיוחדים

הצללת איברים או הצללה של הגוף כולו – הצללתם של איברים –איברי מין ופנים – עלולה להעיד על מצוקה הקשורה בהתעללות מינית או דחייה חברתית. הפער בין השניים גדול כמובן, אבל בשני המקרים העירנות שלנו, הורים ואנשי חינוך, חשובה מאין כמוה.

שקיפיות - הכוונה לציור בו הילד מצייר באופן שרואים את אברי הגוף דרך הבגדים. מאפיין זה בציור נחשב לתקין עד גיל 7-8. מעבר לכך, הדבר עלול להעיד על קשיים בתחום הרגשי ובתחום הקוגניטיבי (קשיי ריכוז, חשיבה מבולבלת) והתנהגות רגרסיבית בתחום הרגשי. כאשר ציורים בעלי שקיפות חוזרים על עצמם לאורך זמן – רצוי לפנות לאבחון רחב יותר.

אלו הן חלק קטן מהדוגמאות הרבות הקיימות בתחום. קיימים מאפיינים שונים לציורי ילדים חולים, ילדים שנחשפו להתנסויות מאיימות שונות, החל מהתעללות גופנית ונפשית ישירה, דרך עדות למעשה התעללות וכלה במצוקה שהתעוררה בעקבות מלחמות, פיגועי טרור ומצבי משבר נוספים אחרים.

זוהי טעימה, על קצה המזלג. אם תרצו להעמיק ולהרחיב את ידיעותיכם בתחום, אתם מוזמנים לפנות אלינו, למרכז הידע החינוכי-חברתי של 'כנפיים של קרמבו' ולהנות ממגוון סדנאות והשתלמויות העשרה: krembo@krembo.org.il

